

JAARVERSLAG BOS+ 2013

Bos+ is het samenwerkingsverband tussen Bos+ Vlaanderen vzw en Bos+ tropen vzw

INHOUDSTAFEL JAARVERSLAG BOS+ 2013

1.	Voorwoord, missie en visie	4
1.1	Voorwoord door de voorzitter	4
1.2	Missie en visie	5
2.	BOS+ in Vlaanderen	6
2.1	CO ₂ -bossen	6
2.2	10 Miljoen Bomen	6
2.3	Plan Boomarter	6
2.4	Spelen en ravotten in Limburgs groen	6
2.5	Agroforestry	7
2.6	Business 4 Bos	7
2.7	De Boom In!	7
2.8	Educatief traject voor toekomstige vakwerkers in de houtsector over bos en klimaat...	7
2.9	Kleur het bos van je dromen	8
2.10	Wat diepe wortels vertellen aan jonge knoppen	8
2.11	Luis Paul Boom: een Vlaming met tropische wortels	9
2.12	Fototentoonstelling 'Spring een gat in de lucht...'	9
2.13	Film in het Bos	9
2.14	Week van het Bos	9
2.15	Dienstverlening	9
2.16	Evaluatie van gemeentelijke en provinciale milieu-jaarprogramma's m.b.t. duurzaam hout	10
2.17	Structuurvisie Meerdaalwoud	10
2.18	Venture Philantropy	10
2.19	Educatieve boomplantacties	10
2.20	Werkgroepen	11
3.	BOS+ in het Zuiden	12
3.1	Implementatie van een model van duurzame handel van FSC-gecertificeerd hout in de Peruviaanse Amazone	12
3.2	Vlaams Fonds voor Tropisch Bos-projecten	12

3.3	Herbebossing in Ecuador in functie van Telenet klimaatneutraal in 2015	15
3.4	Duurzame ontwikkeling van rurale gemeenschappen in het deelrivierbekken van de Burgay (Ecuador)	16
3.5	Save the trees (Peru)	16
3.6	10 Miljoen Bomen voor de tropen (Ecuador en Peru)	17
4.	Beleidswerking	18
5.	Communicatie	19
5.1	Bosrevue	19
5.2	Website	19
5.3	Sociale Media	19
5.4	Nieuwsbrief	19
5.5	Pers	19
6.	BOS+ in cijfers	20
6.1	Samenvatting balans	20
6.2	Samenvatting jaarrekening	21
6.3	Kosten en opbrengsten per deelwerking	22
6.4	Opbrengsten vanuit de bron	24
7.	Milieu	25
8.	Organisatie	27
8.1.	Over ons	27
8.2	Algemene vergadering	27
8.3	Raad van Bestuur	27
8.4	Personeel	27
8.5	Bosereprijs	28
8.6	Fiesta en la selva	28
8.7	Partners	28
8.8	Lidmaatschappen	28
9.	Over dit verslag	29
10.	GRI-inhoudsopgave	30

1.1

Voorwoord door de voorzitter

BOS+ heeft er opnieuw een druk en niet onbesproken jaar opzitten. We hadden gedacht om in 2013 onszelf, onze visie en onze nieuwe naam geleidelijk aan op de kaart te zetten, maar de actualiteit van de dag heeft ertoe geleid dat we BOS+ in 2013 veel nadrukkelijker dan voorzien op het voorplan zagen verschijnen. Dit had alles te maken met de huizenhoge vraagtekens die we geregeld stelden bij het uitblijven van het bos-en natuurbeleid zoals dat is vastgelegd in het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, het Vlaams Regeerakkoord, de Beleidsbrieven van onze bevoegde ministers, en tal van andere beleidsdocumenten. Ook onze reactie op de zwaar overtrokken cijfers van de nieuwe boskartering - de zgn. Boswijzer - en het hoerasfeertje dat daarbij werd gecreëerd, vond ruime weerklank bij pers en publiek, tot zelfs bij de columnisten en de cartoonisten toe.

Als kleine ngo deze vragen durven stellen, en dan nog luidop in de publieke arena, wordt ons niet altijd in dank afgenomen. Maar we zijn er stellig van overtuigd dat de visie van BOS+ er staat en dat ze mag en moet gehoord worden. Meer en meer werken we trouwens ook rond internationale beleidsthema's, zoals duurzame houtexploitatie, het gebruik van hout voor de opwekking van energie, of de landrechten van lokale gemeenschappen door allerlei ontwikkelingen die vaak rechtstreeks te maken hebben met ons consumptiegedrag. In 2013 gebeurde dit werk nog voornamelijk in de luwte, maar de komende maanden en jaren zullen we ook met een duidelijke visie op deze fenomenen steeds meer naar buiten komen.

Laat ons echter niet vergeten dat BOS+ ook een projectorganisatie is. Een groot deel van onze tijd gaat naar het uitdenken en realiseren van positieve, vernieuwende en uitdagende projecten die ten goede komen aan bosbehoud, duurzaam multifunctioneel bosbeheer en bosuitbreiding, en dit zowel hier in Vlaanderen als in het verre Zuid-Amerika. Door met de beide voeten stevig in de praktijk te staan, houden we – letterlijk en figuurlijk – voeling met het werkveld, en dit komt onze visie-ontwikkeling waarover we het hierboven hadden, zeer ten goede. De context is er overigens één van steeds schaarser wordende overheidsmiddelen, maar ook in 2013 zijn we er niettemin in geslaagd om op uiterst kwaliteitsvolle wijze een groot aantal projecten uit te voeren, zoals u verder in dit jaarverslag zal kunnen lezen. En daar zijn we best wel fier op.

Over een heldere visie beschikken is een noodzakelijk begin, maar in een volgende stap moet je die visie ook klaar en duidelijk kunnen communiceren naar een breed publiek en/of naar specifieke doelgroepen, én ze kunnen implementeren. In 2013 zijn we daarvoor resoluut verdergegaan op het pad dat we in de jaren daarvoor voor onszelf hadden uitgestippeld: we kennen onze doelgroepen en ontwikkelen een aanbod op maat voor hen. Van de schoolkinderen in Ternat die we de weg naar het bos leren kennen, tot een inwoner van een dorpje in de gebergtegebieden van Ecuador; van lokale en bovenlokale beleidsmakers in Vlaanderen aan wie we aandacht voor het bos vragen, tot een eigenaar die zijn stukje grond in Arendonk, Scheldewindeke of Alveringem wil bebossen; van de Gezinsbond met wie we jaar na jaar op Film-in-het-Bostournee gaan, tot een Peruaanse indianengemeenschap die haar bossen nu op FSC-gecertificeerde wijze exploiteert, van een groot Belgisch bedrijf dat bos wil helpen aan leggen, tot de jeugdbewegingen voor wie we een veilige weg van jeugdverblijf tot het meest

nabije speelgroen uitstippelen... BOS+ ziet de noden voor het bos, en vult ze creatief in, vaak in samenwerking met een heel divers gamma aan andere organisaties.

Ook onze communicatie stáát er: de in 2012 ontwikkelde website www.bosplus.be zit boordevol interessante informatie, en we hopen dat onze 37.000 (unieke) bezoekers in 2013 er vlot hun gading vonden. Het voorbije jaar werd ook duidelijk dat onze keuze om een deel van onze betaalde, papieren communicatie te vervangen door gratis online informatie – zoals u wellicht weet schaften we in 2012 ons ledentijdschrift de Boskrant af – de juiste was: via e-nieuwsbrief en sociale media bereiken we momenteel reeds 10 à 15x meer mensen dat we vroeger via de Boskrant deden. Een schitterend resultaat, waar trouwens nog steeds een heel sterke groei op zit. (Ontvang jij onze nieuwsbrief nog niet? Met enkele muisklikken naar onze website is dat zo opgelost.)

We wensen u veel leesplezier met het jaarverslag 2013!

Kris Verheyen
Voorzitter BOS+

Geert Lejeune
Ondervoorzitter BOS+

1.2

Missie

BOS+ wil de motor zijn van acties rond de uitbreiding, het behoud en het beheer van bossen in Vlaanderen en in het Zuiden om zo bij te dragen tot een groeiend bewustzijn van het belang van bos en bomen voor een leefbare wereld voor mens, plant en dier.

BOS+ wil dat de mensen op een duurzame manier kunnen genieten van de natuurlijke hulpbronnen. Daartoe zet BOS+ in het Zuiden activiteiten op met een dubbel doel: lokale duurzame ontwikkeling én natuurbehoud, -beheer en/of -herstel.

BOS+ werkt hiervoor actief samen met partnerorganisaties in Vlaanderen en het Zuiden.

Visie

Bos en bomen dragen bij tot een betere samenleving.

Er zijn grotere inspanningen nodig voor de uitbreiding, het behoud en het beheer van bossen om te komen tot een leefbare wereld voor mens, plant en dier. BOS+ heeft voeling met het werkveld van bosbeheerders en boseigenaars, monitort de situatie in eigen land actief en volgt mondiale tendensen actief op.

Op basis van alle beschikbare expertise ontwikkelt BOS+ een innoverende visie op bosbeleid en duurzaam bosbeheer. Vanuit die visie wil BOS+ in de eerste plaats beleidsverantwoordelijken aanzetten om zich actiever in te zetten voor meer en beter bos. Dit is een dwingende eis, want bos doet leven.

Omwille van het brede maatschappelijke belang van bos voert BOS+ haar pleidooi samen met geëngageerde maatschappelijke actoren. BOS+ stelt instrumenten ter beschikking van organisaties, ondernemingen, gangmakers, onderwijs, milieu- en Noord-Zuid-ngo's en bosgroepen om samen op te komen voor meer en beter bos, in Vlaanderen en in het Zuiden.

2.1

● CO₂-bossen

Op 8 november 2013 kwam Supertyfoon Haiyan aan land op de Filipijnen met de bekende desastreuze gevolgen. Door de klimaatverandering zullen dergelijke weerfenomenen alleen maar toenemen. Een manier om dat tegen te gaan is bossen planten want die slaan CO₂ op. Dat had Limburg.net al in 1999 begrepen. Sindsdien plant de afvalintercommunale samen met BOS+ nieuwe bossen aan. In 2013 plantten we meer dan 3 hectare nieuw bos in Houthalen-Helchteren en kocht Limburg.net 1,7 ha nieuwe gronden aan in Bree die binnenkort bebost zullen worden. Niet voldoende om de wereldwijde klimaatverandering te stoppen, of orkanen te vermijden, maar wel een inspanning die significant bijdraagt tot de CO₂-strategie van Limburg.net.

2.2

● 10 Miljoen Bomen

In augustus 2012 stond de bomenteller op www.10miljoenbomen.be op 1.068.686. Een dik jaar later na tientallen hectares nieuwe gesponsorde bossen en de hulp van een pak mensen zowel in Vlaanderen als in de tropen zitten we bijna aan 2.000.000. Er kwamen in Vlaanderen nieuwe bomen bij in Arendonk, Alveringem, De Pinte, Holsbeek, Bocholt met steun van o.a. Taminco, Curieus vzw, Sibomat en Pantarein. In de Tropen ondersteunden Melitta, Graco en Telenet bosuitbreiding op verschillende locaties in Peru en Ecuador.

2.3

● Plan Boomarter

Sinds 2006 is Plan Boomarter hét natuurverbredingsproject in Halle. Samen met de buurtbewoners en projectpartners Stad Halle, ANB, Natuurpunt Halle en Regionaal Landschap Pajottenland & Zennevallei werken we aan de natuurlijke verbindingen tussen de belangrijkste natuurgebieden. Ook dit jaar werd, net zoals in 2012, toegespitst op de Europese instandhoudingsdoelstellingen (IHD's). Als één van de proefprojecten van de Vlaamse Overheid proberen we het dikke rapport met natuurdoelen om te zetten in daden. En met succes! Er werden weer verschillende houtkanten en boomgaarden gepland en geplant. Ook de hernieuwde overeenkomst werd door alle partijen goedgekeurd. Een overeenkomst met concrete doelstellingen tegen 2020, om samen te werken aan de IHD's.

2.4

● Spelen en ravotten in Limburgs groen

In deze digitale tijden is buiten spelen in het groen meer dan ooit belangrijk voor kinderen. Naast voldoende groene speelplekken is ook een veilige weg ernaartoe belangrijk. Voor dit pilootproject werkte BOS+ een actieplan uit voor de gemeente Hechtel-Eksel dat werd uitgevoerd in 2013 en ontwikkelden we samen met RouteYou de Interactieve Speelweefselkaart (ISK). Op een druk bijgewoonde studiedag met meer dan 100 deelnemers presenteerden projectpart-

ners De Ambrassade, provincie Limburg, ANB, Kind en Samenleving en BOS+ de nieuwe instrumenten en ging een filmpje over het thema met Stijn Meuris in première. Alle verzamelde kennis en ervaringen zijn gebundeld op www.groenspeelweefsel.be.

2.5

Agroforestry

In 2011 coördineerde BOS+ de aanplanting van 12 hectare agroforestry in Lochristi. Dit is een landgebruiksvorm waarbij bomen en akkerbouwteelten of veeteelt gecombineerd worden op eenzelfde perceel. Doelstelling was de realisatie van een demonstratieveld waarop ook wetenschappelijk onderzoek kan uitgevoerd worden. Samen met het Consortium Agroforestry zochten we verder naar manieren om agroforestry bekender te maken in Vlaanderen.

2.6

Business 4 Bos

Business 4 Bos wil samen met bedrijven en bouseigenaren uit Vlaams-Brabant werken aan de ecologische kwaliteit van onze bossen, en samen met hen het bos een duwtje in de rug geven.

In 2013 is het project op kruissnelheid. Ook al blijkt biodiversiteit in onze bossen een moeilijk verhaal, er worden heel wat sponsors aangetrokken en acties opgestart. Velen daarvan zullen worden uitgevoerd in 2014. Maar ook in 2013 gingen we aan de slag op het terrein. Zo werden in Zemst de herstelwerken van een oude ijskelder voor vleermuizen opgestart en werd een open plek in Halle vrijgemaakt en aangeplant met insectenvriendelijke soorten. Deze laatste realisatie werd later door de provincie genomineerd voor de Koesterplekje-prijs.

2.7

De Boom In!

In het voorjaar van 2013 trekt De Boom In, het educatieve project van BOS+ in samenwerking met Goodplanet, naar heel wat scholen verspreid over het Vlaamse land. De website (www.deboomin.eu) wordt helemaal op punt gezet, en alle activiteiten op de website zijn ondertussen getest en goedgekeurd. In de zomer van 2013 halen we bovendien een verlenging voor de komende 2 jaar binnen. Deze keer zien we het nog grootser. We lanceren de checklist, een lijst met 50 bosacties die je zeker voor je 12de gedaan moet hebben. En we beginnen met de voorbereidingen van onze gratis workshops voor leerkrachten in 2014. In 2013 bezochten meer dan 5.600 mensen onze website. Een groot succes dus!

“Alle activiteiten uit deze “checklist” waren tijdens mijn kinderjaren dagelijkse kost”, zegt Johan De Leeuw, directeur basisschool De Wijze Boom. “In ons huidige opvoedingsklimaat komen ze nog maar zelden aan bod. Hoe meer kinderen gestimuleerd worden om buiten op avontuur te gaan, hoe gelukkiger en gezonder ze zijn. Het is dus onze plicht om hen op dit vlak meer kansen te bieden.”

2.8

Educatief traject voor toekomstige vakwerkers in de houtsector over bos en klimaat in mondiale context

BOS+ heeft in 2013 dit educatief project afgerond, waarbij we leerlingen uit het studiegebied Hout (BSO, TSO en BuSO) sensibiliseerden over duurzaam en klimaatvriendelijk houtgebruik. Door middel van een informatief spel in de klas, Dwarsbomen, en een intensieve begeleiding bij het maken van een praktijkwerkstuk, komen verschillende mogelijkheden en bedenkingen bij duurzaam houtgebruik aan bod. Meer dan 1200 leerlingen speelden het spel Dwarsbomen, en meer dan 500 leerlingen ontvingen begeleiding bij het maken van hun werkstuk. De reacties waren zeer positief, we kijken dan ook terug op een geslaagd project.

In samenwerking met Globelink, Centrum Informatieve Spelen en FSC-België; met de steun van de Vlaamse Overheid

2.9

Kleur het bos van je dromen

Vlaamse lagere schoolkinderen komen via kunst en cultuur in aanraking met de waarde en diversiteit van de natuurlijke rijkdommen in de tropen, met de verschillende sociale en culturele functies van tropisch bos en het belang van bos voor ontwikkeling in het Zuiden.

In 2013 hebben er 15 klassen deel genomen aan het project. Wekelijks kwamen onze kunstenaars in de klas creatief werken met leerkrachten en leerlingen. In het voorjaar traden de eerste 5 scholen naar buiten en toonden hun werk. In september waren er introductiedagen in 5 nieuwe scholen.

2.10

Wat diepe wortels vertellen aan jonge knoppen

‘Wat diepe wortels vertellen aan jonge knoppen’ is een intergeneratieel uitwisselingsproject tussen senioren en kinderen over de Noord-Zuid grenzen heen. Op basis van verhalen over bos in het dagelijks leven van senioren uit Vlaanderen en Peru wordt een voorleesboek geschreven voor kinderen tussen 7 en 10 jaar. Tijdens voorleessessies op school of in de bibliotheek zullen de senioren vanaf de zomer 2014 zelf voorlezen uit het boek en er hun persoonlijke anekdotes aan toevoegen.

In 2013 werden verhalen over bos verzameld tijdens vier thematische sessies in elke Vlaamse provincie en in Brussel. Meer dan 300 senioren woonden de sessies bij. Tijdens een afsluitend symposium in het Vlaams Parlement werkten meer dan 100 senioren aan hun tien bosgeboden. Dit zijn tien aanbevelingen over bos in Vlaanderen en in de tropen gericht aan onze Belgische beleidsmakers.

2.11

● Luis Paul Boom: een Vlaming met tropische wortels

Met een enthousiasmerende communicatiecampagne (gebaseerd op het zgn. 7E-model) willen we met tips en tricks, met aanmoedigingen en voorbeelden, de Vlaming overtuigen om tenminste een kleine stap te zetten richting duurzame consumptie. Elk op zijn eigen niveau en in zijn eigen tempo. We volgen daarvoor één stoel uit een Vlaamse huiskamer tot de boom waaruit hij vervaardigd is in een klein dorp in het Amazonebekken. De campagne wordt gelanceerd op 21 maart 2014.

2.12

● Fototentoonstelling 'Spring een gat in de lucht...'

"Spring een gat in de lucht want anders kan de aarde je niet houden" is een mobiele tentoonstelling van fotograaf Steven Heyvaert. Ze toont het dagdagelijkse leven van Ecuadoraanse gemeenschappen die hoopvol proberen te blijven in een benarde mondiale context van vernietiging van ecosystemen, verlies aan biodiversiteit, klimaatopwarming en armoede. In 2013 was de tentoonstelling te zien in Antwerpen, Gent en Halle.

2.13

● Film in het Bos

Stilaan een klassieker, en ook in 2013 opnieuw een absolute voltreffer: in de zomer van 2013 draaide BOS+ op 10 locaties in Vlaanderen een fel gesmaakte Film in het Bos. Voorafgaand aan de hoofdfilms met ecoknipooeg vertoonden we ook telkens een leuke kortfilm waarin Stijn Meuris op ludieke wijze een krachtig pleidooi hield voor nabije en toegankelijke speelnatuur in Vlaanderen. Een hoop zand zal nooit meer zomaar een hoop zand zijn...

Een samenwerking van BOS+ met Gezinsbond en de lokale bosbeheerders waar de film door gaat.

2.14

● Week van het Bos

Van zondag 13 tot en met zondag 20 oktober werd in heel Vlaanderen ongeveer 150 natuurbelevingen georganiseerd in het kader van de "Week van het Bos". Plezante YouTube-filmpjes met bosreporter Wout, een game en het ijzersterk thema 'Supporter voor de natuur' hielpen het besef groeien dat Vlaanderen echt wel nog wat topnatuur in huis heeft.

In heel Europa worden grote inspanningen geleverd voor het behoud en de verbetering van tal van planten diersoorten en hun leefgebieden die zeldzaam en kwetsbaar zijn. Dit zijn de zogenaamde natuurdoelen. Een complexe materie die met deze campagne een toegankelijke vertaalslag kreeg.

BOS+ stond o.a. in voor het warm maken voor en ondersteunen van organisaties bij het organiseren van activiteiten, het uitwerken van een educatief pakket (game en scholenwedstrijd) en het ontwikkelen van een gidsendatabank.

2.15

● Dienstverlening

BOS+ heeft ook een dienstverlenende functie. Via de website, info@bosplus.be of telefonisch kan iedereen gericht vragen stellen over bos- en boomgerelateerde onderwerpen. Wij beantwoorden zoveel mogelijk vragen zelf, of verwijzen indien nodig door naar andere organisaties of personen. In 2013 beantwoordde BOS+ ongeveer 400 vragen.

2.16

● **Evaluatie van gemeentelijke en provinciale milieu-jaarprogramma's m.b.t. duurzaam hout**

In 2012 schreven weer meer dan 300 gemeentes in op de samenwerkingsovereenkomst van de Vlaamse overheid. Voorjaar 2013 evalueerde BOS+ de dossiers op het onderdeel 'duurzaam houtgebruik'.

2.17

● **Structuurvisie Meerdaalwoud**

De beheercommissie voor Meerdaalwoud, Heverleebos en Dijlevallei gaat haar werkingsgebied aanzienlijk uitbreiden tot een gebied dat raakt aan het Zoniënwoud en dat meerdere gemeenten omvat. Binnen dit werkingsgebied moeten functievervullingen en verbindingen gerealiseerd worden en moet een verbingsstrategie naar het Zoniënwoud worden opge-maakt.

Deze studie, uitgevoerd in een samenwerking tussen SumResarch en BOS+ en in opdracht van het Agentschap voor Natuur en Bos, werkt enerzijds een nieuwe generatie structuurvisie voor het werkingsgebied uit. Anderzijds moet de studie leiden tot een samenwerkingsverband dat is geschikt op de nieuwe lokale en regionale administratieve context.

2.18

● **Venture Philanthropy**

Binnen dit project wordt werk gemaakt van de verdere professionalisering en implementatie van bepaalde belangrijke aspecten van de communicatie- en fondsenwervingsstrategie van BOS+. Wij worden daarvoor gedurende 3 jaar bijgestaan door verschillende externe consultants, waarbij veel aandacht gaat naar capaciteitsopbouw binnen BOS+. Dit laat ons toe om meer middelen uit diverse financieringsbronnen te mobiliseren.

2.19

● **Educatieve boomplantacties**

Plantacties zijn een jaarlijks terugkerende activiteit van BOS+. Ook in 2013 probeerden we dit zo vaak mogelijk met scholen te doen. Door hen actief te betrekken bij deze acties, en hen zo op een leuke en ludieke manier het belang van bos aan te tonen, kan je kinderen ook op latere leeftijd aansporen om meer respect te hebben voor onze natuur. In 2013 plantten we meer dan 37.000 boompjes met scholen.

Actie en beleid

Met actie en beleidswerk blijven we achter tal van actuele beleidsdossiers de pijnpunten in het Vlaamse en internationale bosbeleid blootleggen en er oplossingen voor aandragen. De door duizenden mensen ondertekende open brief van BOS+ en tientallen BV's over het uitblijven van het bosbehoud is een mooi voorbeeld van een dergelijke actie.

Tropisch Bos

In januari 2013 deelden de reizigers van de inleefreis naar Ecuador hun ervaringen en foto's tijdens een info-avond. Een maand later vertoonden we samen met Putumayo de documentaire "Law of the Jungle" over olie-ontginning in het Amazonewoud, in aanwezigheid van hoofdrolspeler José Fachin. Begin december tot slot was er de tweede editie van Wood*Bee. Met een optreden en een fuif brachten verschillende organisaties de Ethiopische cultuur dichterbij. De opbrengst van Wood*Bee ging naar Trees For Farmers, een herbebossingsproject in Ethiopië.

Recreatie

Ook in 2013 richtten we ons met deze werkgroep op verschillende doelgroepen en organiseerden we enkele activiteiten. Onder kundige begeleiding van wetenschapper Kris Vandekerckhove bezochten we de bosreservaten van het Meerdaalwoud, we genoten van de prachtige kleuren van de voorjaarsflora in het Aelmoeseneiebos en organiseerden tal van boomplantacties in heel Vlaanderen.

Pro Silva

Pro Silva is een set van beheercriteria die moet leiden tot een praktische en professionele benadering van modern bosbeheer dat natuurvolgend en extensief is. Zowel houtproductie als de ecologische functie van bossen zijn daarbij prioritair. Tijdens de Week van het Bos organiseerden we een studiedag en excursie over een vernieuwende kijk op het beheer van Amerikaanse vogelkers naar aanleiding van het boek "Van bospest tot bosboom".

Communicatie

Naast het verder kwaliteitsvol redigeren van ons technisch bosbouwtijdschrift De Bosrevue, intensiveerde BOS+ haar focus op gratis online communicatie in 2013 nog fel. Naast een veelgelezen e-zine, weet men nu ook onze dagelijks geupdate Facebookpagina meer en meer te vinden; de opgestoken duimpjes en de 'vind-ik-leuks' stijgen elke maand met tientallen nieuwe BOS+ adepten. En ook op andere sociale media, zoals LinkedIn, Twitter, Google+ en Pinterest, zette BOS+ haar eerste stappen in 2013.

Bosgidsen t'Aelmoes

5 gedreven bosgidsen verzamelden zich rond het Aelmoeseneiebos in Gontrode. Samen met het Labo voor Bos en Natuur van UGent sloot BOS+ deze enthousiastelingen in haar armen, en ze vormden een werkgroep van BOS+: de Bosgidsen 't Aelmoes. Ze begeleiden scholen en vrije groepen in het bos rond thema's zoals spinnen, vogels en bijen.

3.1

Implementatie van een model van duurzame handel van FSC-gecertificeerd hout in de Peruviaanse Amazone

In februari 2013 heeft BOS+ het 3-jarig project met financiële ondersteuning van de Belgische Technische Coöperatie, meer bepaald van het Trade for Development Centre, afgerond in Pucallpa. Tezamen met haar Peruviaanse partnerorganisatie AIDER zijn er mooie resultaten verwezenlijkt. Er zijn 5 inheemse gemeenschappen intensief opgeleid en begeleid bij het hanteren van duurzame bosbouwpraktijken volgens de FSC-standaarden. Zij zijn nu in staat om hun bossen duurzaam te beheren en FSC-gecertificeerd hout te produceren. In Pucallpa is Citeindigena (<http://citeindigena.com/>), een bedrijf voor opslag, verwerking en verkoop van FSC-gecertificeerd hout uit deze gemeenschappen opgericht; het is een uniek bedrijf omdat de inheemse gemeenschappen een voorname rol in het beheer ervan spelen. Er is tijdens het laatste kapseizoen 1.452 m³ hout van de soorten capirona, shihuahuaco, marupa, utucuro en cachimbo gekapt en verhandeld. Het productie- en verkoopmodel van FSC gecertificeerd hout uit gemeenschapsbossen is zeer uniek voor de Zuid-Amerikaanse context.

Dankzij de steun van GRACO kon dit model van duurzaam bosbeheer en productie van FSC-hout uitgebreid worden naar 2 andere indianengemeenschappen in het Ucuyali bekken, namelijk naar Junín Pablo en Buenos Aires.

3.2

Vlaams Fonds voor Tropisch Bos-projecten

In 2013 was er helaas geen nieuwe oproep voor projecten van het Vlaams Fonds voor Tropisch Bos. De projecten die startten in 2011, 2012 en 2013 werden echter wel verder opgevolgd.

1 Behoud van de biodiversiteit en duurzaam beheer van de natuurlijke rijkdommen van het uitzonderlijke ecosysteem in het Alto Putumayo gebied

APP (Asociación Putumayo Peru) rondde in augustus 2013 haar project met steun van het VFTB af. De uitvoerders bereikten heel wat resultaten in het versterken van de lokale Secoya- en Kichwa-gemeenschappen in het noordoosten van Peru bij het behoud van de biodiversiteit en het duurzaam beheer van de natuurlijke rijkdommen in hun waardevolle leefomgeving die bedreigd wordt door de olie-industrie. Ondertussen zijn het Nationale Park en twee gemeenschapsreservaten in de projectregio, mede dankzij de inzet van APP, officieel erkend wat een betere bescherming verzekert.

2 Versterking en uitbreiding van een duurzaam programma van biodiversiteitsbehoud en herstel van ecosysteemdiensten in het zuiden van Ecuador

In 6 gemeenten in het zuiden van Ecuador (provincies Loja en El Oro) heeft de partnerorganisatie van BOS+, namelijk Naturaleza y Cultura Internacional, in november 2013 een traject van biodiversiteitsbehoud en herstel van ecosysteemdiensten afgerond. De 6 gemeentelijke overheden Celica, Pindal, Puyango, Macará, Zaruma en Atahualpa hebben een wettelijk bindend document goedgekeurd om natuurbeschoudszones te beschermen en te beheren. De gemeentelijke milieu-departementen zijn ook gewapend met een uitgebreide database van relevante socio-geografische info die de technici beheersen, en waarvoor ze ook de tools (hardware en software) hebben om ermee te werken i.f.v. natuur- en biodiversiteitsbehoud. Ze weten nu wat de prioritaire zones zijn voor herstel van natuurbeschoud en zetten plannen om in concrete realisaties. Met de fondsen die ze genereren uit de waterbelasting voorzien de gemeentelijke overheden op korte termijn 33,25 hectare de bestemming van natuurreserveaat te geven en te beschermen.

3 Verbetering van het beheer van de ecosysteemdienst biodiversiteit in het territorium Waorani van het biosfeerreservaat Yasuní

In de Ecuadoraanse Amazone werkt TRAFFIC-Zuid-Amerika intensief samen met de vrouwenvereniging van de Waorani (inheemse bevolkingsgroep). Ze willen de tropische bossen in en rond het Nationaal Park Yasuní met hun enorme schat aan soorten beschermen door het uitbouwen van duurzame productieve activiteiten die de lokale bevolking ook van een inkomen voorzien. Er wordt in de eerste plaats ingezet op de teelt, oogst, verwerking en vermarkting van nationale cacao "fino de aroma". Deze bomen zijn inheems voor de regio, minder gevoelig aan ziektes en de cacao is van veel betere kwaliteit dan de gebruikelijke hybriden. Door het hele proces in handen van de lokale organisatie te geven wordt de meerwaarde ook in de gemeenschap gehouden. Er wordt ook bij de productieve activiteiten aan diversiteit gedacht, waarbij een minder voor de hand liggend niet-houtig bosproduct, namelijk palmvezels die gebruikt worden voor handwerk, onder de loep genomen wordt. De populaties worden in kaart gebracht, duurzamere oogsttechnieken worden aangeleerd met de nodige materialen en er worden jonge boompjes aangeplant. Dankzij alle voordelen die de bewoners halen uit deze activiteiten kunnen collectieve reglementen afgesproken worden die bijvoorbeeld de jacht op wilde dieren voor verkoop verminderen en zo de biodiversiteit in stand houden. Andere activiteiten zijn het inzamelen en opkweken van jonge chuncho boompjes (hardhoutsoort) en viskweek als alternatieve eiwitbron.

4 Duurzaam beheer ter bescherming van het Nationaal Park Yanachaga Chemillén met medewerking van het Beheercomité en de bevolking van de bufferzone.

In oktober 2013 heeft DRIS, een Peruaanse partnerorganisatie van BOS+, dit project afgerond. De resultaten mogen gezien worden. Naast de financiële steun vanwege Duitsland betekent de steun van de Vlaamse Overheid zeer veel; het is immers een grote uitdaging voor de parkbeheerders (DRIS als trekker) om het beheer van een immens nationaal park (111.000 hectare) en haar bufferzone af te stemmen op de behoeften van de betrokken bevolking. DRIS heeft in eerste instantie werk gemaakt van het opleiden van de parkbeheerders om het beheer van natuurlijke rijkdommen, het publiek gebruik ervan en de financiële duurzaamheid te kunnen waarborgen. Er zijn in de marge van dit project alternatieve projectvoorstellen geformuleerd omdat het parkbeheer een werk van lange adem is. Het beheerplan van het nationaal park is voor zover mogelijk geactualiseerd voor de volgende 5 jaar. Daartoe is behoorlijk wat studie- en terreinwerk gerealiseerd. Een heikel punt blijft echter het vastleggen van de grenzen van het park. Men heeft de cruciale zones van ontbossing en natuurdegradatie geïdentificeerd en naar voren geschoven als prioritaire zones van natuurherstel.

DRIS heeft intensief gewerkt aan het opleiden in agroforestry praktijken van een groep van een 40-tal promotoren vanwege de bevolking die in het park en haar bufferzone wonen, met een zeer praktijkgerichte en agro-ecologische aanpak. 93 gezinnen uit de 7 dorpen van de bufferzone (zowel mestiezen als inheemse gemeenschappen) passen de agro-ecologische productie van eenjarige (bonen en maïs) en meerjarige gewassen (cacao en koffie) toe en dragen zo ook bij tot de bescherming van hun natuurlijke hulpbronnen.

5 Incienso (wierook) ter bescherming van het bos van de inheemse gemeenschap Leco de Apolo en het Nationaal Park Madidi

CIPLA en Wildlife Conservation Society voerden een project uit dat, via het duurzaam beheer van een natuurlijke hars die als wierook (incienso) gebruikt wordt, zorgt voor de bescherming van het bos in het territorium van de inheemse gemeenschap Leco de Apolo en het Nationaal Park Madidi in Bolivia. Dit project liep succesvol af in november 2013.

6 Herstel van gedegradeerde gebieden van belangrijke micro-bekkens in 6 gemeenten in het zuiden van Ecuador

Dit project wil de informatie die gegenereerd werd in een eerder VFTB-project over de strategische microbekkens van 6 gemeenten die deel uitmaken van FORAGUA, een regionaal waterfonds, inzetten om het herstel te bevorderen van de prioritair gebieden die directe impact hebben op de kwaliteit en kwantiteit van water. Men gaat de ervaring die Naturaleza y Cultura Internacional heeft met de natuurjeugdbeweging in de gemeente Paltas m.b.t. de herbebossingsactiviteiten daar, toepassen in de gelijkaardige jeugdbewegingen in 5 andere gemeenten zodat meer dan 60 hectare gedegradeerde stukken land hersteld zal worden. Men voorziet hier training en uitwisselingen voor. Binnen de gemeenten zullen ook sensibiliseringscampagnes met en voor jongeren en het brede publiek gelanceerd worden om de lokale bevolking te betrekken bij deze natuurbehoud- en waterthema's zodat de mensen het belang ervan inzien.

7 Training in functie van een duurzaam en participatorisch beheer van het gemeenschapsreservaat Amarakaeri en haar bufferzone, in Madre de Dios

Dit project wil een bijdrage leveren tot het behoud van het gemeenschapsreservaat Amarakaeri en tot de duurzame ontwikkeling van de inheemse en mestiezen gemeenschappen van de bufferzone; daarnaast wil men de capaciteiten van de beheerders (vanuit overheid enerzijds én vanuit de lokale gemeenschappen anderzijds) van het gemeenschapsreservaat Amarakaeri versterken.

Voor het project is de gemeenschappelijke deelname van de overheidsbeheerder van het reservaat (SERNANP), de lokale beheerders, de lokale ontwikkelingsactoren en de bevolking vanuit de bufferzone cruciaal voor de verwezenlijking van de geplande resultaten: 1) opleiding van beide groepen van reservaatbeheerders (overheid en lokale bevolking) in participatief beheer en financiële duurzaamheid met als doel natuurbehoud in combinatie met duurzame ontwikkeling van de mensen in de bufferzone; 2) opleiding van het beheercomité, dat bestaat uit allerlei actoren uit de bufferzone (overheids- en middenveldactoren), inzake beheer en belangenbehartiging en 3) technische, juridische en organisatorische begeleiding inzake duurzaam bosbeheer en houtgebruik van 3 inheemse gemeenschappen.

8 Herstel van gedegradeerde gebieden ter verbetering en vernieuwing van inkomensbronnen van de Chiquitano-indianengemeenschappen van Lomerío

Dit project, uitgevoerd door IBIF (Instituto Boliviano de Investigación Forestal) wil de begunstigten bewustmaken, vormen en motiveren om zo gradueel de gewoonten van een irrationeel gebruik van de natuurlijke hulpbronnen te veranderen. Het project wil een basismodel voor het herstellen van ontboste en gedegradeerde gebieden consolideren. Via bosbouwkundige ingrepen zal de groei van economisch interessante soorten bevoordeeld worden.

3.3

Herbebossing in Ecuador in functie van Telenet klimaatneutraal in 2015

In 2013 werden er weer duizenden nieuwe boompjes geplant in ons grootste herbebossingsproject in het Noorden van Ecuador met financiering door Telenet. Dankzij de onverminderde inzet van Mindo Cloudforest Foundation in uitdagende omstandigheden waren tegen eind 2013 in totaal 438.735 nieuwe bomen geteld op de projectterreinen. Veel terreinen zijn sterk gedegrademd zodat de aanplantingen een zowel voor de biodiversiteit als voor de lokale bevolking positieve impact hebben. Dankzij de inzet van verschillende Belgische en Ecuadoraanse studenten kan deze ook gemeten worden.

3.4

Duurzame ontwikkeling van rurale gemeenschappen in het deelrivierbekken van de Burgay (Ecuador)

In mei 2013 heeft BOS+ in samenwerking met haar partnerorganisatie Ecohomode de tweede fase van dit project afgerond. De activiteiten situeerden zich in het deelrivierbekken van de Burgay, wat van cruciaal belang is voor de watervoorziening van de groeiende bevolking in omliggende steden (Azogues, Biblián). Door de teloorgang van het natuurlijke ecosysteem komen de gemeenschappen vanuit de hele regio in een negatieve spiraal. De verwezenlijkte resultaten zijn van socio-economische en ecologische aard en leiden tot het verbreken van deze vicieuze cirkel. Ecohomode schat in dat de opbrengsten uit de landbouwactiviteiten van de betrokken landbouwers aan het einde van het project 10% hoger liggen dan bij aanvang. Bovendien wordt 10% meer van de geconsumeerde producten op de hooglandboerderijen zelf geproduceerd, met specifieke aandacht voor agro-ecologische productie. Vrouwen vanuit de betrokken hooglandgemeenschappen dragen op het einde van het project meer dan 10 % bij tot het huishoudelijk budget dankzij de verkoop van groenten en kleinvee. Men heeft het draagvlak rond betaling van ecosysteemdiensten, met bijzondere aandacht voor water bij de bevolking verbreed; echter is de politieke wil op lokaal niveau zo goed als afwezig zodat er geen concrete richtlijnen zijn gekomen ter oprichting van een fonds ter behoud en herstel van hydrologisch relevante natuurgebieden. Binnen het officieel erkende plan van ontwikkeling en ruimtelijke ordening van de gemeente Biblián en 3 van haar parochies is duurzaam milieubeheer wel opgenomen.

3.5

Save the trees (Peru)

Het zesde jaar op rij heeft Mobistar in 2013 BOS+ ondersteund bij bosbehoud en –herstel in het Peruviaanse amazonebekken. De middelen van Mobistar worden in samenwerking met de partnerorganisatie AIDER ingezet in het Ucayalibekken. In 2013 is bijzondere aandacht gegaan naar 2 naburige indianengemeenschappen, namelijk Roya en Nuevo Ahuyapa. Er is werk gemaakt van het sensibiliseren van de plaatselijke bevolking over het belang van hun gemeenschapsbos en het aanpalend natuurreservaat SIRA (600.000 hectare). Concreet is in samenwerking met een groep van dorpelingen met interesse voor bos en natuur (1) het onderhoud van 12 hectare nieuwe aanplantingen in Nueva Ahuaypa en (2) het voorbereiden van 12 hectare bijkomende aanplantingen van inheemse snelgroeiende bomen in Roya gerealiseerd. Daarenboven zullen 500 waardevolle traag groeiende bomen aangeplant worden in de akkers

van de bevolking. Naast aanplant is het beheren van natuurlijke regeneratie van bomen een interessante aanpak van bosherstel; zo zullen in beide gemeenschappen 5 hectare aangepakt worden.

3.6

10 Miljoen Bomen voor de tropen (Ecuador en Peru)

In 2013 werden 26.500 bomen aangeplant in Ecuador. Er werd verder samengewerkt met de organisatie Naturaleza y Cultura Internacional die een integraal project van herstel van antieke wateropvangsystemen combineert met herbebossing met inheemse soorten in samenwerking met de lokale bevolking en een 300-tal jongeren in de gemeente Paltas. Deze aanplanting van 25.000 bomen (en de kweek van 20.000 zaailingen) kon gebeuren dankzij de diverse giften op de projectrekening van BOS+ bij de Koning Boudewijnstichting. BOS+ ging een nieuwe samenwerking aan met VECO Andino om in de provincie Manabí in samenwerking met de federatie van koffieboeren (FECAFEM) bos te beschermen en bomen aan te planten bij hun leden. Melitta heeft het mogelijk gemaakt om er al 1.500 bomen aan te planten. In Peru heeft Melitta de aanplanting van 67.800 bomen bij biologische koffieboeren mee gefinancierd (naast de steun van een lokale koffie-coöperatieve).

Naast de reguliere beleidswerking, zoals onder andere de opvolging van de nationale en internationale beleidsprocessen, het lanceren van actiegerichte voorstellen en het “aan de boom schudden” waar nodig, rondde BOS+ i.s.m. Technum in 2013 ook de studie ter evaluatie van het instrument Bosgroepen voor het private bosbeheer, succesvol af. De conclusies van het onderzoek onderstreepten het belang van de bosgroepen voor het bosbeheer in Vlaanderen, maar het eindrapport formuleerde ook een aantal suggesties ter verdere optimalisering van dit instrument.

Daarenboven is BOS+ vertegenwoordigd in een aantal overlegmomenten in, met en buiten de natuur- en bossector. Het sectoroverleg ANB-Bos, de werkcommissies van de Vlaamse MINA-raad, de Permanente Werkcommissie Bos, het structurele overleg met Natuurpunt over Vlaams bosbeleid, en, sinds 2013, met WWF, Greenpeace en BBL over internationale aspecten van bos- en natuurbeleid.

Sinds de integratie streeft BOS+ er immers ook naar om rond tropische en internationale bosthema's een visie en beleidswerking uit te bouwen. Zo werd in 2013 een adviescomité samengesteld om te reflecteren over de potenties maar ook de bedreigingen van het gebruik van houtige biomassa voor de opwekking van energie. Alle betrokkenen konden zich scharen achter het resultaat van deze oefening, en de nieuwe visietekst die er het gevolg van was. Rond duurzaam houtgebruik en landrechten werden gelijkaardige trajecten opgestart. En ook rond bos en klimaat is het de bedoeling om een dergelijke visie te formuleren.

Maar ook een aantal van onze projecten hebben een heel erg duidelijke beleidscomponent. Denk maar aan de campagnes 10 Miljoen Bomen en Business4Bos, waarbij we de bedrijfs-wereld en het middenveld actief betrekken bij het realiseren van Vlaamse en internationale bos- en natuurdoelstellingen. Niet alleen biedt dit perspectieven op vlak van financiering van realisaties op het terrein, maar ook het sensibiliserend en draagvlakverbredend potentieel van deze campagnes is erg belangrijk.

Hoogtepunten van de actiegerichte beleidswerking van BOS+ waren in 2013 ongetwijfeld onze werking rond (het plan van aanpak) zonevrije bossen en de Boswijzer. Nadat het studiebureau Grontmij begin 2013 haar studie over de zonevrije bossen i.o.v. de Vlaamse overheid had opgeleverd, was het een hele tijd erg stil geworden rond dit thema. Onder impuls van BOS+, maar ook door de commotie die er ontstond toen in de zomer van 2013 het eeuwenoude en erg waardevolle Ferrarisbos in Wilrijk voor de bijl ging, kwam het thema toch weer in de aandacht van pers en publiek.

Kort nadien kondigde de Vlaamse overheid ook de resultaten van de nieuwe Boswijzer aan, waarbij werd gesteld dat er op 2 jaar tijd meer dan 8.000 hectare bos was bijgekomen. Een cijfer dat absoluut niet geloofwaardig is, gezien de geringe vooruitgang van de bosuitbreiding op het terrein en het simpele gegeven dat een dergelijk cijfer onze regio quasi tot wereldkampioen bosuitbreiding kroont. BOS+, maar ook BBL en de academische wereld stelden pertinente vragen bij de gehanteerde methodiek, en dringen ook vandaag nog steeds aan op een grondige evaluatie die leidt tot een verregaande optimalisering van de gehanteerde methodiek.

De hele discussie over beide thema's culmineerde in een parlementaire hoorzitting in november 2013, waar ook BOS+ zijn visie kon toelichten.

5.1

 Bosrevue: hét tijdschrift over duurzaam bosbeheer

De Bosrevue vertaalt wetenschappelijk bosonderzoek en actuele evoluties in het bosbeleid en -beheer naar de praktijk. Het tijdschrift is er voor iedereen die geïnteresseerd is in bossen en het beheer ervan. In 2013 waren er 858 betalende Bosrevue-abonnees (waarvan 252 via domiciliëring).

5.2

 Website

www.bosplus.be werd in 2013 verder aangevuld en vervulde volop zijn functie als het digitale communicatieplatform van BOS+. Banners op de homepage trekken de aandacht en zetten actuele thema's in de verf. Op basis van o.a. de evaluatie van het surfverkeer verfijnden we verder de structuur en de naamgeving van de verschillende onderdelen. Via het menu 'BOS+ voor jou' leiden we bezoekers doelgroepgericht naar specifieke projectpagina's, bosinfo in het kenniscentrum en onze producten in de Boswinkel... 36 nieuwsberichten hielden de websitebezoekers up to date over belangwekkend bosnieuws. De kalender kondigde 75 activiteiten aan. Via gebruiksvriendelijke digitale formulieren konden geïnteresseerden zich makkelijk inschrijven voor activiteiten of bijvoorbeeld hun bezorgdheid over het bosbeleid uiten aan de bevoegde ministers. Met resultaat: het aantal bezoekers aan onze website nam duidelijk verder toe in vergelijking met 2012, het jaar van lancering. In 2013 bezochten 37.000 unieke bezoekers de website die samen meer dan 153.000 pagina's bezochten.

5.3

 Sociale Media

BOS+ houdt zijn achterban ook op de hoogte van belangrijke, interessante en knettergekke bosnieuwtjes via een Facebookpagina waar een groeiend aantal volgers BOS+ leuk vindt. We klokten in 2013 af op 1.284 likes. Vorig jaar zetten we ook de eerste stappen om actief te worden op Twitter, Google+, Pinterest en LinkedIn. Deze sociale media zullen we ons in 2014 verder eigen maken.

5.4

 Nieuwsbrief

Het aantal nieuwsbrieflezers groeide met meer dan 3.000 aan tot meer dan 10.600, zij kregen 10 nieuwsbrieven in hun inbox. De nieuwsbrief verhaalt over wat er reilt en zeilt in de bossector, wat BOS+ daarvan vindt, en kondigt uiteraard ook de vele activiteiten van BOS+ aan. De sterke groei van het aantal nieuwsbrieflezers in 2013 bevestigde de juistheid van onze keuze om af te stappen van ons betalende, papieren tijdschrift De Boskrant (waar we in het verleden steeds tussen 1.000 en 2.000 abonnees op hadden), en deze informatie verder te verspreiden via dit gratis online magazine.

5.5

 Pers

Naast deze andere communicatie methoden stuurt BOS+ regelmatig persberichten uit over de realisaties en stand van zaken van lopende projecten, om beleidskwesties aan te kaarten en plantacties aan te kondigen, kortom om het belang van bos in de kijker te plaatsen. Meer en meer weet de pers ons ook te vinden, en contacteren zij ons wanneer ze vragen hebben over bos(actualiteit).

In 2013 kwamen wij net iets vaker dan wekelijks in de pers, met als koplopers in de geschreven pers Het Belang van Limburg en Het Nieuwsblad. Een uitschieter was zeker de commotie rond de kap van het erg waardevolle Ferrarisbos in Wilrijk. BOS+ schreef samen met tientallen prominenten een open brief aan de bevoegde ministers Schauvlieger en Muyters, die mee werd ondertekend door duizenden Vlamingen. De brief werd gepubliceerd in de Gazet van Antwerpen, Het Belang van Limburg en De Standaard.

De balans van BOS+ wordt ter goedkeuring voorgelegd aan de Algemene vergadering van 8 mei 2014. De balans en resultatenrekening 2013 wordt eind mei/begin juni 2014 neergelegd bij de balanscentrale van de Nationale Bank van België.

6.1

Samenvatting balans

ACTIVA	BOS+ Vlaanderen	BOS+ tropen	PASSIVA	BOS+ Vlaanderen	BOS+ tropen
Vaste activa			Eigen vermogen		
Materiële vaste activa	€ 28.775,47	€ -	Permanente financiering natura	€ 27.650,00	€ -
Financiële vaste activa	€ 27.109,23	€ 3.972,40	Fondsen	€ 533.556,01	€ 132.477,16
Vlottende activa			Vreemd vermogen		
Vorderingen < 1 jaar	€ 253.043,09	€ 58.786,79	Schulden op < 1 jaar	€ 219.514,52	€ 87.970,30
Overlopende rekeningen	€ 17.685,58	€ 78.658,45	Overlopende rekeningen	€ 124.411,79	€ 182.025,53
Liquide middelen	€ 578.518,95	€ 261.055,35			
TOTAAL	€ 905.132,32	€ 402.472,99	TOTAAL	€ 905.132,32	€ 402.472,99

Het balanstotaal bedroeg voor BOS+ Vlaanderen € 905.132,32 en respectievelijk voor BOS+ tropen € 402.472,99 per 31 december 2013.

Aan de activazijde kunnen volgende elementen worden vastgesteld:

De materiële vaste activa bestaan naast kantoormaterieel voornamelijk uit 'terreinen', nl. het BOS+ bos in Wachtebeke (€ 27.650).

De financiële vaste activa zijn beperkt tot borgtochten, waarvan het grootste deel projectgebonden borgen zijn.

De vorderingen op minder dan 1 jaar omvatten o.m. € 135.621,77, resp. € 52.492,08 uit te ontvangen bijdragen in het kader van projectafrekeningen en VIA middelen.

De vereniging beschikt per 31/12/2013 over € 578.518,95, resp. € 261.055,33 aan liquide middelen in kas en op de zichtrekeningen en spaarrekeningen bij KBC en Triodos Bank.

Aan de passivazijde kunnen volgende elementen worden vastgesteld:

BESTEMDE FONDSEN	BOS+ Vlaanderen	BOS+ tropen
Fonds sociaal passief	€ 83.200,00	€ 54.000,00
Campagnefonds bosuitbreiding	€ 40.985,62	€ 12.381,60
Fonds 10 miljoen bomen beheer	€ 878,52	€ 2.600,33
Fonds projectwerking	€ 10.057,14	€ 29.316,77
Fonds WG Tropisch Bos	€ 40.010,98	
Fonds biodiversiteitsproject	€ 330,00	
Fonds organisatieontwikkeling	€ 81.904,85	
Algemeen reservefonds	€ 276.188,90	€ 34.178,46

Dit jaar zijn heel wat bebossingen gerealiseerd waarvoor enerzijds € 37.821,81, resp. € 17.855,36 uit het campagnefonds bosuitbreiding en anderzijds € 2.769,14 euro, resp. € 1.733,26 uit het fonds 10 miljoen bomen beheer werd aangesproken.

Om BOS+ Vlaanderen toe te laten ook in de toekomst zijn engagementen in het kader van zijn projectwerking na te komen werd een nieuw fonds projectwerking (€10.057,14) gecreëerd. Het fonds projectwerking van BOS+ tropen werd verder aangevuld met € 9.202,50.

Voor de verdere ondersteuning van het project Trees for Farmers werd € 11.435,02 aangesproken uit het fonds WG Tropisch Bos.

De werking van BOS+ Vlaanderen werd ondersteund met 11.762,52 euro vanuit het fonds organisatieontwikkeling, de werking van BOS+ tropen met 15.970,30 euro vanuit het algemeen reservefonds.

De schulden op maximum 1 jaar omvatten o.a. 73.179,00, resp. € 59.731,94 aan openstaande facturen m.b.t. tot projectafrekeningen. De provisie vakantiegeld bedraagt € 36.545,27, resp. € 25.110,92.

6.2

Samenvatting jaarrekening

De totale opbrengsten van BOS+ Vlaanderen bedragen € 762.944,35 en van BOS+ tropen respectievelijk € 876.820,16. De kosten bedragen € 816.675,70, resp. € 903.176,58. Het jaar 2013 wordt afgesloten met een negatief resultaat van € 53.731,35, resp. € 26.356,42.

2013 is het eerste jaar sinds lang dat we met verlies eindigen. In het verleden waren echter de nodige reserves aangelegd om dit eventueel verlies te kunnen dragen. Zoals hierboven ook beschreven, wordt een deel ervan gedragen door het campagnefonds bosuitbreiding en het fonds 10 miljoen bomen beheer, voor de terreinrealisaties van de 1 en 10 miljoenbomencampagne. Het fonds WG tropisch bos stond in voor verdere ondersteuning van het TFF project in Ethiopië. We moesten minder beroep doen op het fonds organisatieontwikkeling, resp. algemeen reservefonds dan begroot.

UITGAVEN		BOS+ Vlaanderen	BOS+ tropen
	Algemene werking	€ 114.824,49	€ 52.123,37
61	Huur lokalen	€ 21.324,51	€ -
61	Diensten en diverse goederen	€ 42.093,04	€ 26.764,75
62	Personeelskosten	€ 46.947,90	€ 24.995,98
63	Afschrijvingen	€ 1.260,37	€ -
64	Andere bedrijfskosten	€ 2.671,54	€ 161,34
65	Financiële kosten	€ 527,13	€ 201,30
	Beleids- en bewegingswerking	€ 190.759,76	€ 3.392,19
	Werkingskosten	€ 48.863,38	€ 3.102,13
	Personeelskosten	€ 141.896,38	€ 290,06
	Projectwerking Noord	€ 238.024,30	€ 179.108,26
	Werkingskosten	€ 36.707,90	€ 18.555,23
	Personeelskosten	€ 122.145,37	€ 122.592,33
	Partnerfinanciering	€ 79.171,03	€ 37.960,70
	Projectwerking Zuid	€ 273.067,15	€ 668.552,76
	Werkingskosten	€ 71,00	€ 43.750,51
	Personeelskosten	€ 7.216,44	€ 71.696,26
	Partnerfinanciering	€ 265.779,71	€ 553.105,99
	TOTAAL	€ 816.675,70	€ 903.176,58
INKOMSTEN			
	Algemene werking	€ 110.875,42	€ 12.752,82
70	Omzet	€ 13.625,91	€ 1.349,57
73	Giften	€ 2.581,33	€ -
	Subsidies	€ 31.117,78	€ 7.637,00
	Tegemoetkomingen	€ 55.656,85	€ 2.845,44
74	Andere bedrijfsopbrengsten	€ 3.758,81	€ 826,18
75	Financiële opbrengsten	€ 4.134,74	€ 94,63
	Beleids- en bewegingswerking	€ 129.053,80	€ 2.041,89
	Projectwerking Noord	€ 284.391,52	€ 190.317,34
	Projectwerking Zuid	€ 238.623,61	€ 671.708,11
	TOTAAL	€ 762.944,35	€ 876.820,16
RESULTAAT EINDE BOEKJAAR		€ -53.731,35	€ -26.356,42

6.3

Kosten en opbrengsten per deelwerking

In vergelijking met 2012 zien we het inkomstenaandeel van de algemene werking BOS+ Vlaanderen stijgen (van 8% naar 15%), dit vooral te danken aan achterstallige VIA middelen en onvoorziene giften. Het kosten- en opbrengstenaandeel van de algemene werking BOS+ tropen blijft gelijk.

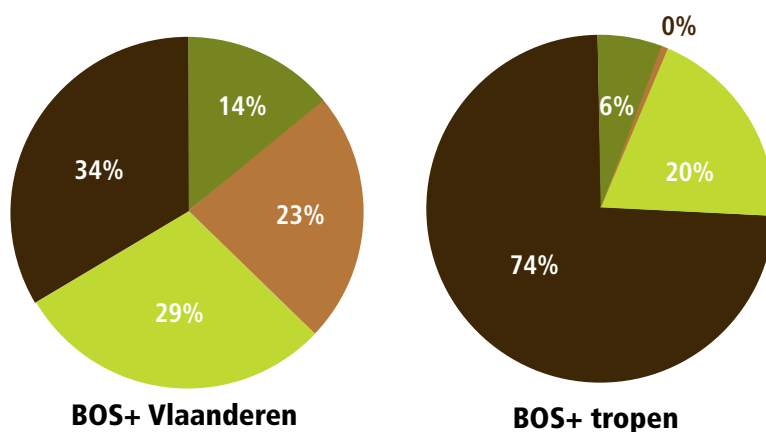
Zowel het kosten- als opbrengstenaandeel van de beleids- en bewegingswerking BOS+ Vlaanderen is toegenomen (van 16% naar 23%, resp. van 12% naar 17%). Bij BOS+ tropen stellen we een daling vast (van 3% naar ongeveer 1%), dit omdat de Bosreis slechts om de 2 jaar georganiseerd wordt.

Bij de Projectwerking Noord BOS + Vlaanderen is het projectvolume afgenomen, wat zich vertaalt in een daling van het kosten- en opbrengstenaandeel (van 36% naar 29%, resp. van 46% naar 37%). Bij BOS+ tropen stellen we een stijging vast, wat zich vertaalt in een stijging van het kosten- en opbrengstenaandeel (beide stijgen van gem. 13% naar gem. 21%).

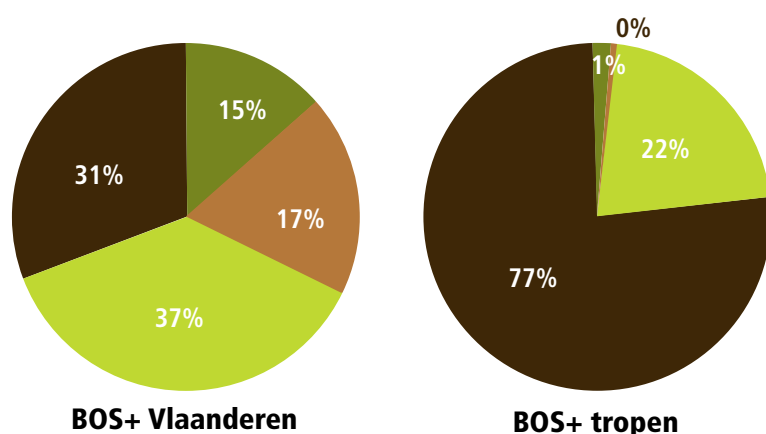
De Projectwerking Zuid van BOS+ Vlaanderen behoudt zijn aandeel aan de kostenzijde, maar dekt dit niet meer met een gelijk volume aan inkomsten, te wijten aan de prefinanciering van het Telenetproject. Het aandeel van de Projectwerking Zuid BOS+ tropen daalt lichtjes (van gem. 81% naar 75%).

- Algemene werking
- Beleids- en bewegingswerking
- Projectwerking Noord
- Projectwerking Zuid

KOSTEN

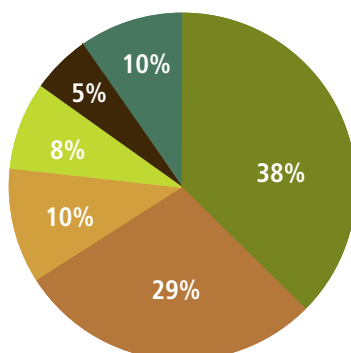
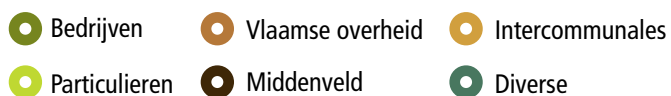

OPBRENGSTEN

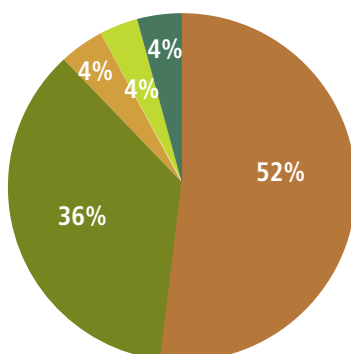
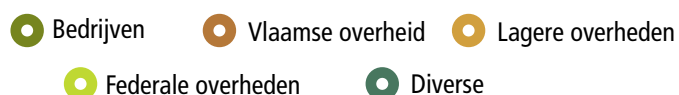

Opbrengsten vanuit de bron

BOS+ Vlaanderen

BOS+ tropen

We stellen vast dat ook in 2013 de inkomsten via bedrijven belangrijk blijft. Het aandeel van de inkomsten vanuit de Vlaamse overheid heeft voor wat BOS+ Vlaanderen betreft in belang afgenomen (van 37% naar 29%), terwijl dit bij BOS+ tropen in belang is toegenomen (van 40% naar 52%).

Onze vijf grootste financieringsbronnen in 2013 zijn:

BOS+ Vlaanderen		BOS+ tropen	
Telenet	€ 228.566,47	Vlaamse Overheid: ANB	€ 292.119,85
Vlaamse Overheid: LNE	€ 149.537,63	Telenet (via BOS+ Vlaanderen)	€ 261.805,57
Vlaamse Overheid: ANB	€ 116.537,34	Vlaamse Overheid: VAIS	€ 163.767,65
Limburg.net	€ 79.134,52	Federale Overheid: DGD	€ 33.535,23
Panasonic	€ 30.290,00	Mobistar	€ 29.527,59

Als NGO actief in de natuur- en milieusector vinden we het noodzakelijk dat we doen wat we van het brede publiek, de privé-sector en de beleidsmakers verlangen: leven en werken op een zo duurzaam mogelijke manier. Ook in 2013 werkte BOS+ hiervoor verder aan onze eigen verduurzaming.

Aankoopbeleid

Als ondertekenaars van het FSC-convenant houden we ons aan de principes van het voorkomen van van papierverspilling en het gebruik van 100% gerecycleerd papier (voor de Bosrevue). Ook voor ons houtgebruik kiezen we uiteraard voor FSC-hout. Al het aangekochte print- en kopiepapier is 100% FSC-gerecycleerd papier en draagt het EU Ecolabel.

Ook voor de BOS+ T-shirts (te koop via onze webwinkel) denken we aan het milieu en kiezen we voor ethisch en ecologisch aanvaardbare productieprocessen. Onze T-shirts, rompertjes en slabbetjes zijn bio en/of fair trade.

Catering

Standaard serveren we op BOS+ activiteiten al een aantal jaren geen vlees of vis. Met de keuze voor vegetarische activiteiten willen we alvast een signaal geven en de deelnemers kennis laten maken met alternatieven. Want het is geweten: de huidige vleesconsumptie heeft mondiale effecten op onder andere de klimaatverandering en het wereldwijde bosoppervlak.

Elektriciteit, verwarming en water

Als huurder van een kantoor kan BOS+ op dit vlak weinig structurele aanpassingen doorvoeren. Onze huisbaas, de Universiteit Gent, heeft rond de verwarming en de isolatie van het gebouw de laatste jaren echter wel belangrijk werk geleverd. In 2013 is er verder aangewerkt met het plaatsen van tochtstrips aan alle ramen om zo de warmteverlies te beperken. In 2013 werd voor de volledige Site Gontrode wel een stijging in het totale elektriciteitsverbruik ten opzichte van 2012 vastgesteld, maar dit heeft te maken met investeringen in energie-veeleisende analyse-apparatuur voor het chemisch laboratorium en in een sterke personeelstoename bij de universiteit.

Transport

De werking van BOS+ kan niet zonder een aanzienlijk aantal kilometers dienstverkeer: heel wat van onze projecten leiden tot activiteiten verspreid over heel Vlaanderen, en dit niet steeds op even vlot bereikbare plaatsen. Voor verschillende projecten en activiteiten moet er bovendien soms veel materiaal vervoerd worden (spades voor plantacties, technisch materiaal voor film in het bos, infomarkten, ...), waardoor transport met de wagen soms het enige mogelijke scenario is. Toch trachten de BOS+ medewerkers hun transport zo duurzaam mogelijk te organiseren, wat de voorbije jaren leidde tot een zeer positieve evolutie. Mede dankzij de aankoop van een plooi-fiets, het lidmaatschap bij autodeelorganisatie Cambio, interne sensibilisering en de aankoop van laptops die het werken onderweg faciliteren, slagen we erin dit alles op efficiënte en zo duurzaam mogelijke wijze te realiseren.

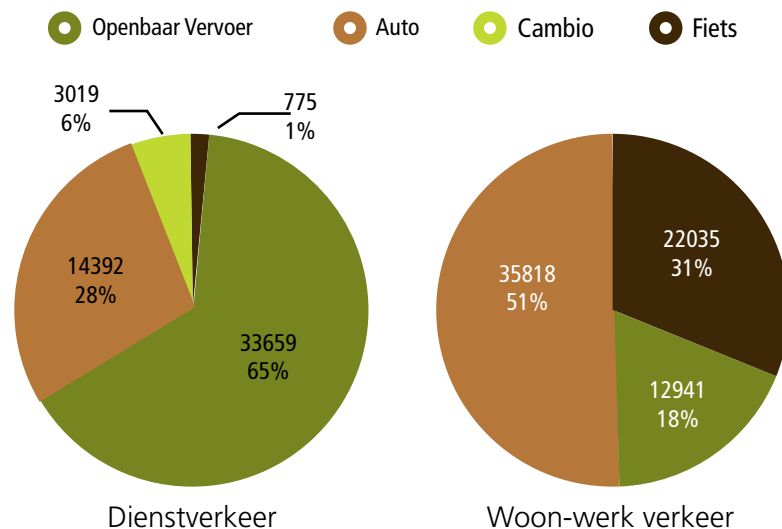

Het is pas sinds 2012 dat BOS+ tropen op dezelfde manier als BOS+ Vlaanderen haar diensttransport inventariseert. Dit maakt het moeilijk om nu reeds van trends te kunnen spreken inzake transport. De verhouding van de verschillende manieren van dienstverkeer lijkt redelijk stabiel te zijn tussen 2012 en 2013. Waar in 2012 29% van het dienstverkeer met de auto was, is dat in 2013 28%. Omwille van de vertekeningen die vliegtuigreizen van jaar tot jaar kunnen hebben op het totaalplaatje, hebben we ervoor gekozen deze uit de grafiek te laten. In 2013 maakten de vliegtuigreizen echter wel 30% van het totale dienstverkeer uit.

Dit is ook de tweede keer dat BOS+ het woon-werk verkeer samen heeft kunnen bekijken. Een aantal wijzigingen in het personeelsbestand heeft ervoor gezorgd dat in 2013 het woon-werkverkeer t.o.v. 2012 significant afgenomen is, van een totaal van 111.512 km naar 70.795 km.

Woon-werk verkeer	2012	2013	Redenen
Fiets	34156	22035	Vooraf door vertrek van een aantal fietsende woon-werkers neemt dit af.
Openbaar vervoer	41920	12941	Vertrek van 2 "grootverbruikers" openbaar vervoer; een derde medewerkers is verhuisd van Brussel naar de regio van Gontrode, en gebruikt nu de fiets
Auto	35436	35818	Blijft status quo
Totaal	111512	70795	

Dienstverkeer en Woon-werk verkeer BOS+ 2013 (in km en %)

CO₂-uitstoot

Via de website van CO₂-gift berekent BOS+ Vlaanderen de CO₂-uitstoot die haar dienstverkeer (eigen auto, Cambio, vliegtuigreizen) genereert. Dit leidt tot een gift aan kleinschalige projecten van herbebossing en bosherstel in de tropen. Het gaat hier echter niet om gemonitorde en gecertificeerde compensatiebebossingen.

Voor een organisatie met een belangrijke zuidwerking is het onvermijdelijk dat er regelmatig verre vliegtuigreizen gemaakt worden. BOS+ tropen onderneemt deze reizen alleen als ze echt noodzakelijk zijn en compenseert de veroorzaakte uitstoot via Atmosfair. In 2013 vonden er vier retourvluchten naar Zuid-Amerika plaats en drie binnenlandse vluchten ter plaatse.

8.1

Over Ons

BOS+ is een personele unie bestaande uit BOS+ Vlaanderen vzw en BOS+ tropen vzw. Deze organisaties hebben in 2012 besloten om de handen in elkaar te slaan voor meer en beter bos. Beide verenigingen blijven bestaan maar komen nu onder eenzelfde naam naar buiten: BOS+, meer dan bomen alleen. BOS+ Vlaanderen is een milieuorganisatie met als werkingsgebied Vlaanderen en BOS+ tropen is een ontwikkelingsorganisatie met de focus op bos in het Zuiden, met name Ecuador, Peru en Bolivia, en met een educatieve werking in Vlaanderen.

In 2013 is gebleken dat deze nauwe samenwerking positieve resultaten heeft opgeleverd. Door de werking op elkaar af te stemmen kon er effectiever werk geleverd worden zowel in Vlaanderen als in de tropen.

Beide verenigingen zijn gevestigd op de Geraardsbergsesteenweg 267 te 9090 Gontrode (Melle). Het ondernemingsnummer van BOS+ Vlaanderen is 0411.088.374 en dat van BOS+ tropen is 0479.222.461.

8.2

Algemene vergadering

Het hoogste beslissingsorgaan van BOS+ is de Algemene Vergadering (AV). De AV van BOS+ tropen en BOS+ Vlaanderen is identiek en bestaat uit 77 leden met volwaardig stemrecht.

8.3

Raad van Bestuur

De Raad van Bestuur is ongewijzigd gebleven in 2013. Veel dank aan onze bestuurders: Rik De Vreese (secretaris), Eric Heystraeten, Bart Holvoet, Patrick Huvenne (penningmeester), Danny Jacobs, Noah Janssen, Geert Lejeune (ondervoorzitter), Bart Meuleman, Bart Muys, Frans Pauwels, Joost Van de Velde, Pieter Vercammen en Kris Verheyen (voorzitter).

8.4

Personeel

In 2013 zijn er enkele wijzigingen binnen het personeel gebeurd. BOS+ Vlaanderen heeft met dankbaarheid voor hun jarenlange engagement afscheid genomen van twee medewerkers: Lore Provoost en Liselot Ledene. Op het einde van 2013 zijn 7 personeelsleden tewerkgesteld, goed voor 5,1 VTE.

BOS+ tropen beschikt over 7 medewerkers, goed voor 4,5 VTE.

In totaal zijn er 8 vrouwen en 3 mannen tewerkgesteld. De basissalarissen voor mannen en vrouwen zijn gelijk. Alle medewerkers vallen onder de collectieve arbeidsovereenkomst die geldt voor de sector.

Het personeel bestaat uit 1 voltijdse en 3 deeltijdse leidinggevenden, en 2 voltijdse en 6 deeltijdse medewerkers. Voor de zuidwerking zijn 2 medewerkers verantwoordelijk, 8 medewerkers staan in voor de noordwerking en 3 deeltijdse medewerkers bieden administratieve, financiële en logistieke ondersteuning aan.

In 2013 hebben 3 studenten hun stage gelopen bij BOS+ en heeft 1 actieve vrijwilliger ons bijgestaan met hulp op kantoor.

8.5

Bosereprijs

Naar jaarlijkse gewoonte heeft BOS+ ook zijn Bosereprijs uitgereikt, vanaf nu weliswaar de BOS+ Ereprijs genaamd. In 2013 ging die naar de Jeugdbond voor Natuur en Milieu (JNM). Hun 30ste jubileumjaar was immers een uitgelezen gelegenheid om de vele verdiensten die deze organisatie voor het bos heeft geleverd, in de bosbloemetjes te zetten. Niet alleen in goede samenwerkingen met BOS+ bewijst het jonge volk van JNM dat het bos in hun hart dragen, ze bewijzen ook dat educatie over bos en natuur serieus plezant kan zijn. Waarvoor grote dank!

8.6

Fiesta en la selva

Op zaterdag 19 oktober 2013 heeft BOS+ de tiende verjaardag van haar werking in de tropen gevierd in het Rozebroekenpark te Gent (Sint-Amandsberg). Het werd een gezellig Latino feest voor jong en oud, met allerhande workshops over het Amazonewoud, met lekkere zuiderse hapjes en een uitbundige muzikale afsluiter door Los Callejeros, dankzij de steun van de provincie Oost-Vlaanderen.

8.7

Partners

BOS+ tropen werkte in 2013 met de volgende partners samen:

Peru: ACPC, AIDER, Asociación Putumayo Peru, DRIS

Ecuador: Ecohomode, MCF, NCI, TRAFFIC, Veco Andino

Bolivia: CIPLA, Fundación Ecología de la Tierra, IBIF

België: MUS-E Belgium, FedOS, Globelink, FSC België, Centrum Informatieve Spelen, Netwerk Bewust Verbruiken, Cojak, provincie Oost-Vlaanderen, provincie Vlaams-Brabant, provincie West-Vlaanderen, stad Antwerpen, stad Gent, De Olijftak, The Body Shop Foundation, uitgeverij Abimo

BOS+ Vlaanderen werkte in 2013 met de volgende partners samen:

Limburg.net, Provincie Limburg, ANB, De Ambrassade, Kind en Samenleving, het Consortium Agroforestry, Universiteit Gent, INBO, Argus, Curieus, Red de motorcross, Scotts, Lions Club, Sylva, Bigtrees, De Buck Incentives, De Persgroep Publishing, Miramiro, Pantarein, Sibomat, Taminco, Eco-groendak, KBC, Ecover, de Bosgroepen, Green vzw, Tetrapak, The Oval Office, Pasar vzw, Cronos, SumResearch, Natuurpunt Educatie vzw, Natuurpunt vzw, DAE Studios, Lucia Saura Flores.

8.8

Lidmaatschappen

BOS+ tropen is lid van: BBL, FSC Belgium, FSC International, Ngo-federatie en 11.11.11

BOS+ Vlaanderen is lid van: BBL, FSC Belgium, FSC International, Inverde, Trage wegen vzw, de Vlaamse Bosgroepen, LEAF, PRO SILVA Europe en de Klimaatcoalitie.

Dit verslag beschrijft de werking van BOS+ van 1 januari tot en met 31 december 2013. Deze verslaggeving gebeurt jaarlijks. Voor dit verslag beperken we ons tot de activiteiten van BOS+. Partnerorganisaties waarmee BOS+ samenwerkt of financierders worden vermeld, maar hun inspanningen op het vlak van duurzaamheid behoren niet tot de reikwijdte van dit verslag.

Het jaarverslag van BOS+ is opgesteld volgens de richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving van het Global Reporting Initiative (GRI), de referentiestandaard voor rapportering over de economische, sociale en milieu-impact van een organisatie.

Het GRI-verslaggevingsraamwerk kent drie toepassingsniveaus die aangeven in welke mate de inhoud van de G3-richtlijnen is gebruikt in de duurzaamheidsverslaglegging. De niveaus worden aangeduid met A, B en C, al dan niet voorzien van een + voor externe verificatie. Hierbij is A+ het hoogst haalbare niveau. In dit jaarverslag wordt gerapporteerd op GRI-toepassingsniveau C. (www.globalreporting.org)

Op pagina's 30-31 vindt u een inhoudstafel van alle gebruikte GRI-indicatoren en waar u ze kan terugvinden in dit verslag.

Indien u vragen of opmerkingen hebt over dit verslag kan u terecht bij Bert De Somviele (09/264 90 57 of bert.desomviele@bosplus.be).

Global Reporting Initiative, of kortweg GRI, ontstond een tiental jaar geleden als een netwerk van ngo's, bedrijven en overheden. Het opzet was om in de eerste plaats bedrijven aan te zetten om te rapporteren over hun volledige maatschappelijke impact en dus informatie te verschaffen niet enkel over hun financiële resultaten maar ook over hun milieu-impact en hun sociale impact. Daarvoor werkte GRI een raamwerk voor verslaggeving uit. Hieronder vindt u een overzicht van de GRI-indicatoren in dit verslag, voorafgegaan door de GRI-code en op welke pagina van dit verslag ze terug te vinden zijn.

1.	Strategie en analyse	
1.1	Verklaring van de voorzitter	4
2.	Organisatieprofiel	
2.1	Naam van de organisatie	27
2.2	Voornaamste producten en diensten	5
2.3	Operationele structuur	27
2.4	Locatie van het hoofdkantoor	27
2.5	Aantal landen waar de organisatie actief is	27
2.6	Eigendomsstructuur en rechtsvorm	27
2.7	Doelgroep en betrokken belanghebbenden	28
2.8	Omvang van de organisatie	27-28
2.9	Significante veranderingen wat betreft omvang, structuur of eigendom	27-28
2.10	Onderscheidingen toegekend aan de organisatie	neen
3.	Verslagparameters	
3.1	Verslagperiode	29
3.2	Datum van het meest recente verslag	29
3.3	Verslaggevingscyclus	29
3.4	Contactpunt voor vragen over het verslag	29
3.5	Proces voor het bepalen van de inhoud van het verslag	29
3.6	Afbakening van het verslag	29
3.7	Beperkingen voor de reikwijdte/afbakening van het verslag	29
3.8	Verslaggeving over samenwerkingsverbanden	29
3.12	GRI-Inhoudstafel	30-31
4.	Bestuur, verplichtingen en betrokkenheid	
4.1	Bestuursstructuur van de organisatie	27
4.2	Heeft de voorzitter een leidinggevende functie?	neen

4.3	Aantal onafhankelijke bestuurdersneen	27
4.4	Mechanismen voor inspraak van belanghebbenden	27
4.13	Lidmaatschap van verenigingen	28
4.14	Lijst van groepen belanghebbenden die betrokken werden	27-28
4.15	Basis voor inventarisatie van belanghebbenden	27-28
5.	Prestatie-indicatoren	
	Economisch	
EC1	Direct economische waarde	20-24
EC4	Significante steun van de overheid	23-24
NGO8	De vijf grootste donateurs en de geldelijke waarde van hun bijdrage	24
	Milieu	
EN2	Hoeveelheid hergebruikte materialen	25
EN3	Direct energieverbruik door primaire energiebron	25-26
EN4	Indirect energieverbruik door primaire energiebron	25-26
EN5	Energie die bespaard is door besparingen en efficiëntieverbeteringen	25-26
EN26	Initiatieven ter compensatie van de milieugevolgen van producten en diensten	26
	Arbeid	
LA1	Samenstelling personeelsbestand	27
LA2	Totaal aantal en snelheid van personeelsverloop	27
LA4	Percentage medewerkers dat onder een collectieve arbeidsovereenkomst valt	27
LA14	Verhouding tussen basissalarissen van mannen en vrouwen	27
	Effectiviteit van de programma's	
NGO5	Processen voor het formuleren en uitvoeren van bewustmakingscampagnes	19

BOS+
MEER DAN BOMEN ALLEEN

